

Asia: VN/1972/2020

Lausuntopyyntö luonnoksesta valtioneuvoston koulutuspoliittiseksi selonteoksi

Lausunnonantajan lausunto

Yleiset selontekoa koskevat kommentit

Vammaisfoorumi ry kiittää opetus- ja kulttuuriministeriötä mahdollisuudesta lausua näkemyksensä koulutuspoliittisen selonteon luonnoksesta. Vammaisfoorumi on 29 valtakunnallisen vammaisjärjestön yhteistyöjärjestö, jonka tarkoituksena on YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevan yleissopimuksen mukaisesti edistää vammaisten ihmisten tasa-arvoa ja yhdenvertaisen osallistumisen mahdollisuuksia yhteiskunnassa. Vammaisfoorumi edustaa jäsenjärjestöjensä kautta noin 228 000 vammaista ja pitkäaikaissairasta ihmistä.

Koulutuspoliittista selontekoa valmistellessaan opetus- ja kulttuuriministeriö lähestyi Vammaisfoorumiä ehdottaen tapaamista ja keskustelua selonteon aihepiiristä vammaisten ihmisten näkökulmasta. Valitettavasti tämä tapaaminen ei koskaan toteutunut, mistä Vammaisfoorumi on pahoillaan. Kun asiaa tiedusteltiin opetus- ja kulttuuriministeriöstä, tapaamisen toteutumattomuutta perusteltiin ajan riittämättömyydellä. Vammaisfoorumin mielestä ajan riittämättömyys ei voi olla selitys sille, että vammaisjärjestöjä ei ole osallistettu selonteon valmisteluun. Vammaisjärjestöjen osallistumattomuus näkyy selonteossa selkeästi. Vammaisfoorumi esittää, että Opetus- ja kulttuuriministeriö järjestää tapaamisen ennen selonteon valmistumista.

Suomi on ratifioinut YK:n vammaisten henkilöiden oikeuksia koskevan yleissopimuksen, joka on maassamme voimassa lain tasoisena. Vammaissopimuksen 4 artiklan yleiset velvoitteet kohdan 3 osallistamisveloitteen mukaista olisi ollut tavata myös vammaisjärjestöjen edustajia selonteon luonnosta laadittaessa. Vammaisfoorumi haluaa myös muistuttaa, että suunnitteluvaiheessa asioihin vaikuttaminen on usein taloudellisesti järkevämpää kuin jälkikäteen korjaaminen.

YK:n vammaissopimuksen läpileikkaavina, valtioita velvoittavina periaatteina ovat muun muassa yhdenvertaisuuden, esteettömyyden ja osallisuuden toteutuminen. Yhdenvertaisuuden toteutumiseksi yleissopimus velvoittaa kohtuullisten mukautusten tekemiseen.

Koulutusta käsittelee yleissopimuksen 24 artikla. Artiklan säännökset velvoittavat takaamaan yhdenvertaisen oikeuden koulutukseen. Vammaisia ihmisiä ei saa sulkea koulutusjärjestelmän ulkopuolelle vammaisuuden vuoksi. Lisäksi vammaisia ihmisiä varten on tehtävä heidän yksilöllisten tarpeidensa mukaiset kohtuulliset mukautukset.

Yleissopimuksen 9 artikla käsittelee esteettömyyttä ja saavutettavuutta. Se kattaa laajasti kaiken rakennetusta ympäristöstä viestintään sekä erilaisiin palveluihin mukaan luettuna sähköiset palvelut.

Yhdenvertaisuuslain (1325/2014) 6 §:ssä säädetään koulutuksen järjestäjän velvollisuudesta edistää yhdenvertaisuutta. Koulutuksen järjestäjän velvollisuudesta tehdä kohtuullisia mukautuksia säädetään yhdenvertaisuuslain 15 §:ssä. Koulutuksen järjestämisessä kohtuullisten mukautusten alaan kuuluvat opiskelemaan pääsemiseksi, opintojen suorittamiseksi ja opinnoissa etenemiseksi ihmisen vamman vuoksi tarvittavat mukautukset.

Vammaisfoorumi pitää erittäin tärkeänä, että suomalaista koulutusjärjestelmää leikkaa läpi riittävä ja laadukas tuki ja ohjaus. Kolmiportaisen tuen mallin ulottaminen myös toiselle asteelle kattamaan koko oppivelvollisuus tukisi tehokkaasti vammaisten lasten ja nuorten opiskelua ja täten edistäisi työelämäosallisuutta.

Vammaisfoorumi haluaa kiinnittää huomiota siihen, että luonnoksen tekstissä on tulkinnanvaraisuutta ja ongelmallisuutta tiettyjen vammaisuuteen liittyvien käsitteiden käytössä (tasa-arvo vai yhdenvertaisuus; positiivinen diskriminaatio vai positiivinen erityiskohtelu; tukitoimet vai kohtuulliset mukautukset (vrt. mukautettu opetus); saatavuus vai saavutettavuus; esteettömyys vai inklusiivisuus; osallistuminen vai osallisuus; lapset, joilla on tuen tarpeita, erityistarpeita vai ”vaikeista oloista tulevat lapset”; vammainen vai toimintarajoitteinen jne.). Lisäksi Vammaisfoorumi huomauttaa, että termin saavutettavuus käyttö on selonteon luonnoksessa ristiriitaista eikä sillä tarkoiteta saavutettavuutta YK:n vammaissopimuksen tai lain digitaalisista palveluista tarkoittamalla tavalla. Selonteossa saavutettavuutta tulee käyttää nimenomaan tässä merkityksessä.

Olemassa ja käytössä olevia käsitteitä on nähtävissä yhdenvertaisuuslaissa. Nämä käsitteet ovat johdonmukaisia ja sopusoinnussa YK:n vammaissopimuksen kanssa. Kyseisiä säädöksiä ei koulutuspolitiikassakaan voida sivuuttaa. Tietoa käsitteistä on muun muassa Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen (THL) vammaispalvelujen käsikirjasta <https://thl.fi/fi/web/vammaispalvelujen-kasikirja/vammaisuus-yhteiskunnassa/vammaisuus> . Ilman oikeiden käsitteiden käyttöä sekä niiden oppimista ja vakiinnuttamista tietojen, taitojen ja asenteiden toivottu visio ei koulu- ja opiskelumaailmassakaan voi toteutua.

Vammaisfoorumi esittää, että vammaiset ihmiset nostetaan selonteossa esiin myös omana alalukunaan. Näin on tehty ruotsinkielisten ja maahanmuuttajien osalta. Vammaiset ihmiset ovat selonteossa selkeästi syrjässä, mitä ei voida pitää YK:n vammaissopimuksen mukaisena toimintana. Selontekoon on perusteltua lisätä luku 3.12, joka käsittelee vammaisia ihmisiä. Se on mahdollista otsikoida esimerkiksi 3.12 Vammaisten ihmisten oppiminen ja oppimispolut.

Kommentit lukuun 2. Visio/tavoitetila – koulutus ja tutkimus kohti 2040-lukua

Selonteon luonnoksessa todetaan, että opintopolulla eteneminen ja oppimistulokset eivät riipu sukupuolesta, perhe- tai kulttuuritaustasta tai asuinpaikasta. Lisäksi luonnoksessa nostetaan esiin kielivähemmistöjen aseman turvaaminen. Vammaisfoorumi huomauttaa, että visiossa/tavoitetilassa ei ole millään tavalla otettu huomioon vammaisia lapsia, nuoria ja aikuisia. Vammaisia lapsia on varhaiskasvatuksessa ja esiopetuksessa, vammaisia oppilaita on perusopetuksessa, vammaisia opiskelijoita on toisen asteen koulutuksessa ja korkea-asteen koulutuksessa, vammaisia ihmisiä opiskelee vapaassa sivistystyössä, vammaisia ihmisiä on työssä koulutussektorilla ja varhaiskasvatuksesta lähtien lapsilla ja nuorilla voi olla vammaisia vanhempia/huoltajia. On välttämätöntä, että vammaisten ihmisten asema on mukana yhtenä osana selonteon tavoitetilassa yhdenvertaisesti muiden väestöryhmien kanssa.

Vammaisfoorumin näkemyksen mukaan inklusiivinen oppimisympäristö edellyttää riittävää yksilöllistä tukea ja ohjausta sekä tietoa ja osaamista vammaisuudesta ja vammaisten oppilaiden ja opiskelijoiden tarpeista. Koulutusjärjestelmän eri toimijoiden tulee olla tietoisia siitä, millaista tukea on tarjolla, millaista tukea tarvitaan ja mistä sitä on saatavilla. Edelleen aiemmin koulutuspolulla todetut hyvät toimintamallit on tärkeää siirtää oppilaan tai opiskelijan mukana. Vammaisfoorumi esittää koulutusjärjestelmän läpileikkaavaa, yhteneväistä tukimallia.

Tavoitteena on myös, että uutta teknologiaa hyödynnetään laajasti ja innovatiivisesti oppimisen tukena. Digitaalisen oppimisen ympäristö on kehittynyt ja oppimisen tietovarannot ovat sekä ihmisten että yhteiskunnan käytössä edistämässä oppimista ja pedagogista kehittämistä. Vammaisfoorumi muistuttaa saavutettavuuden välttämättömyydestä digitaalisen oppimisen ympäristöä kehitettäessä. Kehittämistyössä on erityisen tärkeää tunnistaa, että vammaiset henkilöt eivät ole yksi yhtenäinen ryhmä.

Ellei saavutettavuutta oteta vakavasti, esimerkiksi näkövammaiset lapset, nuoret ja aikuiset jäävät helposti ulkopuolelle eivätkä voi olla osallisina yhdenvertaisesti muiden kanssa. Kuuroille puolestaan on tärkeää, että oppimisalustaa kehitettäessä otetaan huomioon viittomakieli. Osalle vammaisista lapsista jo digitaaliseen oppimisympäristöön tunnistautuminen on este, jota he eivät voi ylittää ilman asianmukaista tukea. Myös kirjoitustaidottomat ihmiset tulisi huomioida digipalveluja tarjottaessa ja niitä hankittaessa.

Saavutettavuus tarkoittaa kohteen tai verkkopalvelun helppoa lähestyttävyyttä kaikille ihmisille, ja sillä on useita eri osa-alueita. Lainsäädännöllisesti kyse on sekä YK:n vammaissopimuksen että EU:n

saavutettavuusdirektiivin toimeenpanosta, joka on Suomessa toteutettu lailla digitaalisten palvelujen tarjoamisesta (306/2019). On tärkeää varmistaa, ettei saavutettavuutta sekoiteta esimerkiksi asioiden tarjolla olemiseen, maantieteelliseen saatavuuteen tai etäisyyksiin, joista puhuttaessa kyseistä termiä on luonnoksessa käytetty. Terminologista sekavuutta ja ongelmallisuutta on nähtävissä tässä selonteon luonnoksessa. Vammaisfoorumi pitää termien korjaamista ja täsmentämistä välttämättömänä. On välttämätöntä, että muun muassa termiä saavutettavuus käytetään selonteossa vain yllä mainitun YK:n vammaissopimuksen ja lain digitaalisten palvelujen tarjoamisesta tarkoittamassa merkityksessä.

Vammaisfoorumi ehdottaa, että esteettömyys laajasti ymmärrettynä otetaan selonteossa paremmin huomioon. Esimerkiksi rakennetun ympäristön esteettömyyden rinnalle tulisi nostaa asenteellinen ja sosiaalinen esteettömyys. Vammaisfoorumi haluaa myös korostaa selkokielisyyden merkitystä aidosti saavutettavan koulutusjärjestelmän rakentamisessa.

Suomalaisen koulutusjärjestelmän tulee taata kaikille mahdollisuus kuulua kouluuyhteisöön turvallisesti, ilman pelkoa kiusatuksi tulemisesta.

Vammaisfoorumin mielestä koulutuspoliittisen selonteon tulisi voimakkaammin korostaa sote-, oppivelvollisuus- ja kuntoutuosuudistuksessa näkyvää verkostoajattelua, jossa kolmannen sektorin osaaminen, esimerkiksi valtakunnalliset vammaisjärjestöt, saadaan paremmin mukaan tukemaan suomalaista koulutusjärjestelmää ja oppilaan hyvinvointia.

Tulevaisuuden työelämä tarvitsee kaikkien panosta. Suomessa työllistyminen edellyttää koulutusta, joten on erityisen tärkeää varmistua siitä, että koulutus on aidosti kaikille todellinen ja toteutettavissa oleva vaihtoehto. Tulevaisuuden nopeasti muuttuvassa työelämässä on tärkeää, että kaikilla on myös mahdollisuus tarpeen mukaan vaihtaa alaa ja kouluttautua uudelleen.

Kommentit lukuun 3.1 Varhaiskasvatus sekä esi- ja perusopetus

Vammaisfoorumi on huolissaan vammaisten lasten ja nuorten osallisuudesta varhaiskasvatuksessa sekä esi- ja perusopetuksessa. Osallisuus tulee varmistaa.

Vammaisfoorumi haluaa nostaa esiin luvusta kohdat 3 ja 6, joita voi pitää myönteisinä. Vammaisfoorumi osallistuu mielellään uuden valtakunnallisen sitouttavan kouluuyhteistyön mallin kehittämiseen.

Sivuun 19 viitaten Vammaisfoorumi ehdottaa, että tavoite muotoillaan uudelleen YK:n vammaissopimus huomioiden. Vammaisfoorumi ehdottaa muotoiluksi seuraavaa: ”Sivistykselliset

oikeudet, lapsen oikeudet ja vammaisten lasten oikeudet turvaamalla edistetään varhaiskasvatus-, esi- ja perusopetuspalveluiden yhdenvertaisuutta, saatavuutta ja laatua koko maassa.”

Viitaten Anni Kyröläisen tekemään selvitykseen (Vammaisten henkilöiden työllistymisen rakenteelliset esteet, Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja 2020:36), Vammaisfoorumi muistuttaa, että työelämään pääsyn ehtona on onnistunut koulutuspolku. Vammaisten työskentelyn mahdollistamiseksi koulutusjärjestelmän on pystyttävä tukemaan vammaisia opiskelijoita opinnoissaan.

Yleisesti tulee huolehtia, että vammaiset oppilaat pääsevät osallistumaan peruskoulutukseen inklusiivisesti. Jotta inklusio toteutuu, tarvitaan lisää resursseja lähikouluihin. Näin tuki saadaan oppilaan lähelle. Tuen pitää aina olla yksilöllistä. Lasten ja nuorten tuki - ja hyvinvointipalveluiden tulee toimia lasten ja nuorten tarpeista käsin kokonaisvaltaisesti ja ennaltaehkäisevästi ja reagoida nopeasti nouseviin tarpeisiin. Säästöpainheet eivät saa johtaa siihen, että vammaisia lapsia ohjataan perusteetta erityiskouluihin tai -luokille.

Vammaisfoorumi viittaa edelleen Anni Kyröläisen tekemään selvitykseen (Vammaisten henkilöiden työllistymisen rakenteelliset esteet, Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja 2020:36) ja muistuttaa, että koulurakennusten esteettömyyttä tulee jatkuvasti tarkastella ja kehittää. Esteetön ja inklusiivinen koulurakennus on sellainen, joka ei ole vain välttämättömin osin esteetön, vaan mahdollistaa osallistumisen yhdenvertaisesti.

Peruskoulun opinto-ohjaajat ja erityisopettajat tarvitsevat laajasti tietoa ammatillisen koulutuksen tutkinnoista ja muista koulutuksista osatakseen ohjata oppilaat heille soveltuvimpaan tutkintoon tai koulutukseen. Lisäksi heidän tulee muistaa mahdollisuus käyttää oman työnsä tukena vammaisjärjestöissä olevaa asiantuntemusta.

Vammaisfoorumin mielestä pelkkä varhaiskasvatus-, esi- ja perusopetus -lainsäädännön uudistaminen ei riitä, vaan tulee uudistaa myös rajapinta sosiaali- ja terveydenhuollon lainsäädäntöön sekä kuntoutuksen uudistamiseen. Erilaisten hyvinvointijärjestelmien yhteistoiminta on tärkeää kokonaisuuden kannalta. Hyvinvoinnille riittävä oikea-aikainen tuki ja matalan kynnyksen palvelut tulee tarkoittaa ja sisältää kokonaisvaltaisesti palveluita ottaen huomioon myös sosiaali- ja terveydenhuollon sekä kuntoutuksen palvelut.

Varhaiskasvatuksessa on erityisen tärkeää huomioida riittävä tuki ja huolehtia vammaisten lasten sosiaalistumisesta ja ryhmäytymisestä. Järjestelmän tulisi kunnioittaa erilaisia tapoja kommunikoida yhteisön muiden jäsenten kanssa ja olla heidän kanssaan vuorovaikutuksessa.

Kommentit lukuun 3.2 Toinen aste

Toisen asteen menestyksekkäät opinnot ovat vammaisille nuorille tärkeä ponnahduslauta työelämään tai jatko-opintoihin. Vammaisfoorumi on huolissaan siitä, miten harvoin vammaiset nuoret valitsevat lukio-opinnot. Lukioon pitää taata riittävä tuki. Perusasteella tulee kiinnittää erityistä huomiota siihen, että ohjaustyötä tekevällä henkilökunnalla on riittävä osaaminen koskien vammaisten nuorten opiskelua.

Vammaisfoorumi on ehdottanut kolmiportaisen tuen mallin jatkamista toisen asteen opintoihin. Tavoitteena on muun muassa edistää yhdenvertaisuutta ja tasa-arvoa toisen asteen koulutuksessa sekä toimintatapoja ja osaamispalveluita uudistamalla tuoda vaikuttavuutta ja laatua toisen asteen koulutukseen. Toimenpiteinä ovat esimerkiksi uusien teknologioiden ja toimintatapojen hyödyntäminen opetuksessa ja oppimisessa sekä oppimista edistävien digitaalisten sovellusten ja oppimisympäristöjen runsas käyttö.

Vammaisfoorumi muistuttaa, että kaiken digitalisaation kohdalla on varmistettava saavutettavuus, jotta kyseiset palvelut ja järjestelmät ovat tosiasiaa kaikkien käytettävissä. Ellei tätä varmisteta, esimerkiksi näkövammaisten opiskelijoiden eriarvoisuus suhteessa muihin opiskelijoihin kasvaa eikä tavoitteen mukaisesti vähene. Asiaa on tarkasteltava sekä opiskelijoiden, heidän vanhempiansa, että koulutusalan henkilöstön näkökulmasta. On huomattava, että vammaisen ihminen voi olla opiskelija, opiskelijan vanhempi tai oppilaitoksen työntekijä. Saavutettavuus tulee olla keskeisessä roolissa myös valmisteltaessa yhtenä toimenpiteenä esitettyä kansallista oppimisympäristöjen digitalisointia ja digitaalisia oppimiskäytäntöjä koskevaa strategiaa. Vammaisfoorumi muistuttaa, että opetus- ja kulttuuriministeriön sekä muiden koulutukseen liittyvien tahojen on perusteltua hyödyntää oman työnsä tukena saavutettavuuteen liittyvää asiantuntemusta ja materiaaleja. Näitä on tarjolla esimerkiksi Etelä-Suomen aluehallintoviraston ja Celia näkövammaisten kirjaston verkkosivuilla sekä Näkövammaisten liitossa ja Kehitysvammaliitossa.

Vammaisfoorumi viittaa edelleen Anni Kyröläisen tekemään selvitykseen (Vammaisten henkilöiden työllistymisen rakenteelliset esteet, Työ- ja elinkeinoministeriön julkaisuja 2020:36). Selvityksessä ehdotetaan muutoksia oppisopimuskoulutukseen ja parannuksia ammattikoulutuksen työelämälähtöisyyteen. Edellä mainitut edistäisivät vammaisten nuorten opiskelumahdollisuuksia. Esimerkiksi tuettu oppisopimus on yksi keino helpottaa vammaisten ihmisten ammatillisten opintojen ja tutkintojen suorittamista.

Vammaisfoorumin mielestä kolmiportaisen tuen mallin ulottaminen myös toiselle asteelle edistäisi vammaisten nuorten opiskelua. Koulutusjärjestelmän tulee taata riittävä tuki myös lukioissa ja ammatillisissa oppilaitoksissa. Tuen pitää aina perustua yksilön omiin tarpeisiin ja myös lukioissa ja ammatillisissa oppilaitoksissa (eli muuallakin kuin ammatillisissa erityisoppilaitoksissa) tulee olla osaamista vammaisten nuorten ohjaamiseen. Vammaisten nuorten ei tulisi venyä ikätovereitaan suurempaan itseohjautuvuuteen.

Vammaisfoorumin mielestä toisen asteen opintojen välisiä rajoja tulisi madaltaa ja varmistaa, että opintosuuntien välillä on mahdollista siirtyä, mikäli opiskelijan aiemmin tehdyt suunnitelmat muuttuvat. Erityisesti Vammaisfoorumi haluaa varmistaa, että TELMA-opinnoista on mahdollista jatkaa ammatillisiin opintoihin ja ammatilliseen perustutkintoon.

Kommentit lukuun 3.3 Korkeakoulut

Vammaisten ihmisten koulutustaso on muuta väestöä matalampi. Tilastotietoa on olemassa Terveysten ja hyvinvoinnin laitoksen ylläpitämän näkövammarekisterin tilastoista.

Näkövammarekisterin tilastojen mukaan työikäisistä näkövammaisista perusasteen tutkinnon varassa on 35,1 %, keskiasteen tutkinnon suorittaneita on 43,9 % ja korkea-asteen tutkinnon suorittaneita 20,6 %. Vastaavasti työikäisten näkövammaisten työllisyysaste on 41,6 %. On todennäköistä, että vammaisten koulutustaso ja työllisyysaste ovat kaikkia vammaisia ihmisiä katsottaessa näitäkin matalammat. Vammaisfoorumi pitää erittäin tärkeänä, että vammaisten ihmisten asema on yksi keskeinen pilari koulutuspoliittisen selonteon laatimisessa ja ennen kaikkea tavoitteiden ja toimenpiteiden käytännön toteutuksessa.

Näkövammaiset korkeakouluopiskelijat esimerkiksi kohtaavat usein ongelmia saavuttamattomien digitaalisten järjestelmien ja saavuttamattomien opintomateriaalien kanssa. Saavutettavuus ei tällä hetkellä toteudu ja se haittaa merkittävästi vammaisten ihmisten opiskelua.

On myös tärkeä huolehtia siitä, että kaikki voivat jatkaa opintojaan niin halutessaan. Vammaisille, jotka opiskelevat esimerkiksi ammatillisissa erityisoppilaitoksissa, voi haasteena olla, että ko. opiskelutaustalla mahdollisuudet jatkokoulutukseen ovat hyvin rajalliset. Tämä on ristiriidassa Bolognaprossessin tavoitteiden kanssa, sillä korkeakoulutuksen joustavuus ja inklusiivisuus toteutuu monilta osin puutteellisesti vammaisten kohdalla. Myös tämän asian kartoittaminen – erityisesti mahdollisuuksien tasa-arvon näkökulmasta - olisi hyvä kirjata toimenpiteeksi selontekoon.

Korkeakoulutus edistää työelämäosallisuutta ja vammaisten ihmisten yhdenvertaisen aseman toteutumiseksi tulee aktiivisesti etsiä keinoja parantaa vammaisten ihmisten koulutusastetta. Avoimen korkeakoulun väylää voisi käyttää laajemmin vammaisten opiskelijoiden kohdalla. Se tarjoaa joustavan tavan suorittaa opintoja, mutta tuen saatavuus ja ohjauksen riittävyys tulee varmistaa. Onkin ensiarvoisen tärkeää, että yhdenvertaisuus mainitaan tasa-arvon rinnalla koulutuspoliittisessa selonteossa.

Kommentit lukuun 3.4 Tiede ja tutkittu tieto

Vammaisfoorumi haluaa muistuttaa, että vammaisia lapsia ja nuoria on tutkittu paljon oppimisvaikeuksien osalta, mutta heidän epätasa-arvoista asemaansa koulutuspoluilla hyvin vähän. Sama tutkimuksellinen aukko on havaittavissa myös digitalisaatiossa. Suomessa lähes koko väestö käyttää digitaalisia ohjelmia ja laitteita, mutta eroavaisuuksia on eri väestöryhmissä digiosaamisessa, -laitteistoissa ja näihin liittyvissä taloudellisissa resursseissa. Tällöin voidaan puhua ”digitaalisista kuiluista”, joihin jää usein marginaalissa olevia ryhmiä. Vammaiset ihmiset ovat yksi tällainen ryhmä. Koulutuksessa digitaalisilla kuiluilla voi olla ei-toivotut seuraukset, mm. kevään 2020 etäopetusvaiheessa osa peruskoulun oppilaista katosi digitaalisista oppimisympäristöistä. Olisikin tärkeää tutkia digikuiluja nykyistä enemmän, jotta ne voitaisiin välttää.

Kommentit lukuun 3.5 Vapaa sivistystyö

Vammaisfoorumi haluaa muistuttaa inklusion periaatteen tärkeydestä myös vapaan sivistystyön piirissä. Monet vammaiset opiskelevat vapaan sivistystyön koulutuksissa ja kursseilla, jolloin saavutettavuuteen ja esteettömyyteen tulisikin kiinnittää aiempaa enemmän huomiota. Vapaan sivistystyön viitekehyksessä suoritettujen kurssien ja koulutusten tuoma osaaminen on tärkeä tunnistaa ja tunnustaa. Tämä edistää koulutuksellista tasa-arvoa.

Toimenpiteenä esitetään, että maahanmuuttajille tarkoitettun vapaan sivistystyön lukutaitokoulutuksen riittävyys ja saatavuus molemmilla kansalliskielillä varmistetaan. Vammaisfoorumi huomauttaa, että myös vammaisten maahanmuuttajien ja heidän perheenjäsentensä lukutaitokoulutuksen saatavuus on varmistettava. Vammaisella maahanmuuttajalla tulee olla yhdenvertainen oikeus saada koulutusta kuin vammattomalla maahanmuuttajalla.

Kommentit lukuun 3.6 Jatkuva oppiminen – työuran aikainen oppiminen

Vammaisfoorumi haluaa muistuttaa, että jatkuva oppiminen kuuluu kaikille. Koulutuksellinen tasa-arvo ja yhdenvertaisuus tulee toteuttaa varmistamalla, että kaikki pääsevät kehittämään työuran aikana omaa osaamistaan. Työhönvalmentajan tuki oman osaamisen kehittämisessä on esimerkiksi kehitysvammaisten kohdalla koettu hyvänä toimintamallina.

Oleellinen osa jatkuvaa oppimista on tuki työkyvyttömiksi jääneille henkilöille, jotka haluaisivat palata työelämäänsä. Sama koskee myös ihmisiä, joilla on uhka tulla työkyvyttömäksi nykyiseen työhönsä. He tarvitsevat koulutusta pysyäksensä työssä. Olisikin tärkeää pitää ammatillisen kuntoutuksen viitekehys mukana jatkuvan oppimisen ratkaisuja pohdittaessa.

Kommentit lukuun 3.7 Opetus-, ohjaus- ja muu henkilöstö

Vammaisfoorumi esittää, että opettajien ja ohjaushenkilöstön (ml. avustajat) perus-, lisä- ja täydennyskoulutukseen lisätään vammaisuuteen liittyvää oppisisältöä. Tämä on oleellista vammaisten lasten, nuorten ja aikuisten yhdenvertaisten opiskeluedellytysten ja oppimisen oikeuden näkökulmasta. Tällä hetkellä vammaisuuteen liittyvää oppisisältöä on koulutuksissa liian

vähän. Vammaisfoorumin mielestä vammaisten ihmisten kokemusasiantuntijuutta tulisi hyödyntää vammaisuuteen liittyvän oppisisällön kehittämisessä.

Kommentit lukuun 3.8 Taide- ja kulttuurikasvatus ja -opetus ja taiteen perusopetus

-

Kommentit lukuun 3.9 Opintotuki

-

Kommentit lukuun 3.10 Ruotsinkielisen koulutuksen tilanne, tavoitteet ja toimenpiteet

Uudistuksia tehdessä opetus- ja kulttuuriministeriön ja opetushallituksen tulisi kiinnittää huomiota käsitteistöön sekä sen kehittämiseen ja jalkauttamiseen sekä suomeksi että ruotsiksi.

Myös ruotsinkielisten erityisolosuhteisiin tulee kiinnittää huomiota. Esimerkiksi ruotsinkielisillä kehitysvammaisilla on merkittävästi ohuempat vaihtoehdot kouluttautua ammatillisissa erityisoppilaitoksissa kuin esimerkiksi suomenkielisillä. Vammaisfoorumi peräänkuuluttaa mahdollisimman yhdenvertaista mahdollisuuksien tasa-arvoa. Tämän tilanteen kartoittaminen olisi hyvä lisätä toimenpiteeksi selontekoon.

Vammaisten lasten oikeudet oppilaina toteutuisivat todennäköisesti paremmin, mikäli myös yleisessä opettajakoulutuksessa huomioitaisiin paremmin erilaiset oppijat ja vammaisuuden moninaisuus. On tärkeää, että tätä tavoitetta edistettäisiin sekä suomen että ruotsinkielisessä opettajakoulutuksessa ja opettajien auskultoinnista vastaavista ns. normaalikouluista.

Kommentit lukuun 3.11 Maahanmuuttajataustaisten oppiminen ja oppimispolut

Vammaisfoorumin mielestä on tärkeä huomioida vammaisten maahanmuuttajien erityisryhmä omana kohderyhmänään. Kotoutumiskoulutusten osalta olisi huomioitava koko perhe ja sen jäsenten erilaiset kotoutumisvaiheet. Nämä tulisi huomioida esimerkiksi vanhempien kotoutumiskoulutusten suunnittelussa ja siinä tuessa, mitä he koulutuksen aikana saavat. Tämä tarkoittaa kokonaisvaltaista tukea, jotta perhe-elämä ja koulutus nivoutuvat paremmin yhteen. Nyt monesti huolena on, että varsinkin vammaisen lapsen vanhemmat tai toinen heistä keskeyttää oman kotoutumiskoulutuksen, lapsen vaativan hoidon takia. Myös omaishoitajille olisi taattava riittävä suomen tai ruotsin kielen opiskelu.

**Kommentit lukuun 4. Koulutus- ja tutkimusjärjestelmän tilannekuva ja keskeiset muutostekijät.
Pyydämme tarvittaessa kirjaamaan vain tiiviin yleisen lausunnon luvusta ja yksityiskohtaisesti vain tärkeimmät kommentoitavat tai mahdollisesti puuttuvat asiat**

-

Kokko Sari
Vammaisfoorumi ry